

سنجش تاثیر مولفه‌های بازآفرینی فرهنگ مبنا بر توسعه پایدار گردشگری در بافت فرسوده تاریخی شهر اصفهان

فریبا بهرامی عطاآبادی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

احمد خادم‌الحسینی*

دانشیار مرکز تحقیقات گردشگری، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

حمید صابری

استادیار مرکز تحقیقات گردشگری، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

رضا مختاری ملک آبادی

دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۶/۰۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۸

چکیده

وجود بالغ بر ۷۵ هزار هکتار بافت مسئله دار در شهرهای کشورمان و گسترش روزافزون آن‌ها سبب شده است که بازآفرینی شهری جزء مهمترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان کشورمان باشد. این مسئله وقتی در بافت فرسوده تاریخی رخ می‌دهد ابعاد جدی‌تری به خود می‌گیرد چرا که با روند رو به افزایش فرسودگی این بافتها هویت تاریخی و فرهنگی یک شهر به خطر می‌افتد. بافت تاریخی شهرها مهمترین بستر کالبدی-فضایی ارزشهای فرهنگی محسوب میشود. بنابراین با عنایت به منابع فرهنگی تاریخی شهر اصفهان اهمیت نقش فرهنگ در این گونه پهنه‌ها رخ می‌نماید بنابراین رویکرد منتخب بازآفرینی اینگونه بافت‌ها فرهنگ محور می‌باشد. هدف از انجام این پژوهش سنجش تاثیر بازآفرینی فرهنگ مبنا (متغیر مستقل) بر توسعه پایدار گردشگری (متغیر وابسته) و ارزیابی وضعیت شاخص‌های هر یک از دو مفهوم در محدوده مورد مطالعه است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیلی است و از ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. روایی پرسشنامه با استفاده از روایی محتوا و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ (۰.۹۳۵) به دست آمده است. برای تحلیل داده‌ها رگرسیون چند متغیره آماری تی تک نمونه با استفاده از نرم افزار spss استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری همبستگی قوی و رابطه مستقیم وجود دارد و این دو شاخص بر یکدیگر تاثیر گذارند. همچنین نتایج نشان داد که متغیر مستقل بیشترین همبستگی را به ترتیب با شاخص امکانات خدماتی و رفاهی، زیست محیطی، اجتماعی، مدیریت شهری، فرهنگی، تکنولوژی و کالبدی دارد. نتایج آن بیانگر این بود که شاخص اقتصادی در مفهوم توسعه پایدار گردشگری در وضعیت نامطلوب در ارزیابی وضعیت شاخص‌های مفهوم بازآفرینی شاخص عملکرد در وضع نامطلوب نسبت به سایر شاخص‌ها قرار دارد.

واژگان کلیدی: بازآفرینی فرهنگ مبنا، توسعه پایدار گردشگری، بافت فرسوده تاریخی، شهر اصفهان.

مقدمه

بافت‌های ناکارآمد شهری پهنه‌هایی از شهر هستند که در قیاس با سایر بافت‌های شهری از توسعه بازمانده‌اند و از منظر اجتماعی، فرهنگی، کالبدی، اقتصادی دارای مشکلات و نارسایی‌هایی بوده‌اند. از پیامدهای این پدیده، شدت یافتن ضربات تغییرات فضایی کالبدی شهرها که موجب متروکه شدن واحدهای مسکونی، از میان رفتن فعالیت‌ها و فرسودگی کالبدی، افت منزلت اجتماعی، کاهش سرزندگی، زوال اقتصادی در این محدوده است (کریم زاده، شهرسازی و اردشیری، ۱۳۹۶: ۱۲۸). امروزه موضوع بافت فرسوده و ناکارآمد شهری از مباحث اساسی شهرسازی به شمار می‌آید این مسئله وقتی در بافت تاریخی و فرهنگی ورود پیدا می‌کند ابعاد جدی‌تری به خود می‌گیرد چرا که با روند فرسودگی این بافت هویت تاریخی و فرهنگی یک شهر به خطر می‌افتد. در سراسر جهان حفاظت از بافت‌های تاریخی شهرها به دلیل رشد سریع شهرنشینی و تغییرات ناشی از آن به یک موضوع فوری و پیچیده تبدیل شده است (Ertan and Egercioğlu, 2016:602). بافت‌های ناکارآمد شهری به عنوان بیماری شهری شناخته شده به صورتی که شهر یا بخشی از آن که پیش‌تر فعال بوده اکنون در معرض کمبود قرار گرفته است (علیزاده بیرجندی، علیزاده و جعفری، ۱۴۰۰: ۲۵۲). یکی از گونه‌های بافت ناکارآمد گونه با پیشینه تاریخی است. بافت تاریخی و فرهنگی شهرها آثار گرانبهایی از فرهنگ، دانش معماری و شهرسازی بومی هستند و به عنوان جزئی از هویت اجتماعی هر قوم و کشوری تلقی می‌شوند (حصاری، وطن پرست و مافی، ۱۴۰۰: ۲۹۵). این بافت‌ها به لحاظ دارا بودن قدمت، میراث کالبدی، زمینه‌های متناسب با عملکرد فرهنگی مهمترین بستر کالبدی فضایی ارزشهای فرهنگی محسوب می‌شود (فروزانی، ۱۳۹۱: ۷۹). شهر تاریخی اصفهان با داشتن حدود ۱۷۰۰ هکتار بافت واجد ارزش تاریخی که به گفته دکتر فلامکی "ثروت فرهنگی" از آن یاد می‌شود دارای پتانسیل بسیار مناسب جهت جذب گردشگر تاریخی است ولیکن به دلیل عدم توجه به قابلیت‌های فرهنگی این بافت‌ها نتوانستند آن‌گونه که باید مقصدی برای گردشگری باشند و وارد عرصه رقابت جهت جذب گردشگر شوند. بنابراین پرداختن به موضوع بازآفرینی با تاکید بر فرهنگ جهت تقویت نقش گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان ضروری می‌نماید. بنابراین با توجه به منابع فرهنگی تاریخی شهر اصفهان رویکرد منتخب بازآفرینی فرهنگ مبنا می‌باشد. با به کارگیری رهیافت‌های این رویکرد می‌توان ظرفیت و قابلیت‌های فرهنگی آن را از وضعیت بالقوه به بالفعل تغییر داد (قلعه نوئی و خان محمدی، ۱۳۹۴: ۵۹). رویکرد بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ راهکاری برای بهبود کیفیت زندگی شهری از طریق تقویت و تمرکز بر خصوصیات ویژه تاریخی و پتانسیل‌های فرهنگی این بافت‌ها در بازآفرینی فرهنگ مبنا کاربری‌های فرهنگی و برنامه‌ریزی‌های فرهنگی رئوس اصلی برنامه‌ریزی‌ها و استراتژی‌ها قرار دارد در مجموع این بازآفرینی با هدف ارتقای وضعیت گردشگری می‌تواند منجر به پویایی و رونق بافت گردد لذا می‌توان با بهره‌گیری از پتانسیل‌های بافت و تقویت نقش‌های مغفول مانده، ضمن تعریف مزیت رقابتی در این بافت‌ها منجر به جذب سرمایه‌گذاران، توسعه اقتصادی و بازآفرینی گردید (مرادی، زرابادی و ماجدی، ۱۳۹۸: ۶). هدف از انجام این پژوهش سنجش تاثیر و

ارتباط میان شاخصهای بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان است به طور مشخص این پژوهش در پی پاسخ به سه سوال است:

- ۱- وضعیت شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا در بافت تاریخی شهر اصفهان در چه وضعیتی قرار دارند؟
- ۲- وضعیت شاخص های توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان در چه وضعیتی قرار دارند؟
- ۳- آیا با توجه به هم پیوندی بافت دو محله درب کوشک و نقش جهان آیا از منظر شاخص های پژوهش در شرایط مشابه قرار دارند؟

۴- آیا میتوان با تحقق بازآفرینی فرهنگ مبنا به توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان امیدوار بود؟

در این پژوهش بازآفرینی فرهنگ مبنا به عنوان متغیر مستقل و توسعه پایدار گردشگری به عنوان متغیر وابسته پژوهش تعریف شده است. این پژوهش بر اساس نوع داده های جمع آوری و تحلیل شده تحقیق کمی و از لحاظ نوع برخورد با مسئله مورد بررسی و ورود به آن یک مطالعه میدانی است در این تحقیق از تکنیک پیمایش استفاده شده است داده های آماری پژوهش نیز از روش های کتابخانه ای و میدانی (پرسشنامه) استخراج گردیده است بدین منظور با مراجعه مستقیم مراکز آماری و آمارنامه؛ کتب مقالات و پایان نامه های موجود در کتابخانه های دانشگاه مختلف اطلاعات جامعی برای تحقیق تهیه شده است و سپس از طریق پرسشنامه مطالعات میدانی پژوهش مزبور تکمیل شده است. با توجه به وجود بافت تاریخی در شهر اصفهان؛ محدوده ی مورد مطالعه ی نوشتار حاضر قسمتی از بافت تاریخی شهر اصفهان است که دارای فرسودگی می باشد. محدوده ی مورد مطالعه ی پژوهش حاضر علت قرار گیری هسته اولیه شهر اصفهان وجود عناصر شاخص تاریخی در منطقه ۳ (محله نقش جهان) و در منطقه ۱ (محله درب کوشک) انتخاب گردیده است. جامعه آماری پژوهش، شامل افراد ساکن در بافت فرسوده های منطقه محلات محله نقش جهان و درب کوشک میباشد. جمعیت ساکن این دو محله بر اساس آمار سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۲۳ نفر است. بر اساس نمونه گیری کوکران تعداد ۳۷۴ نفر از ساکنان این دو محله به عنوان نمونه انتخاب و مورد مصاحبه واقع شدند. روش نمونه گیری در پژوهش حاضر، تصادفی منظم بوده است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته است که سوالات مربوط به آن بر اساس طیف لیکرت تهیه شده است تعداد ۳۳ سوال این پرسشنامه جهت سنجش بازآفرینی فرهنگ مبنا و ۵۵ سوال پرسشنامه جهت سنجش و ارزیابی شاخص های توسعه پایدار گردشگری و تهیه و تدوین شده است. برای آزمون روایی از تحلیل محتوی استفاده شده است به همین منظور از نظرات ۳۰ تن از اساتید صاحب نظران و کارشناسان ذیصلاح در جهت سنجش اعتبار محتوایی بهره برده شده است و سنجش پایایی ابزار پژوهش با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد. با استفاده از نسخه ۲۶ نرم افزارهای spss آلفای کرونباخ مقدار ۰.۹۳۵ محاسبه گردید. با توجه به آن که مقدار آلفای کرونباخ بیش از ۰.۷ است که در پژوهش های علوم انسانی این مقدار مناسب شناخته شده است بنابراین روایی پرسشنامه تایید می شود.

مبانی نظری

بازآفرینی شهری

در ادبیات اخیر دنیا واژه بازآفرینی به عنوان یک واژه عام است که مفاهیم دیگری نظیر بهسازی، نوسازی، بازسازی، توانمندسازی و روان بخشی را در برمی گیرد (Salama, 2000:64). بازآفرینی شهری، رویکردی در راستای توسعه درونزای شهری است و در حقیقت به کارگیری توان بالقوه و بالفعل موجود در برنامه‌ریزی‌های شهری و تلاش در جهت ایجاد تعادل در نحوه توزیع کیفی و کمی جمعیت، هماهنگی میان بنیان‌های زندگی اجتماعی و گریز از فقر شهری و در نهایت استفاده از مشارکت و پویای اجتماعی است (نوریان و آریانا، ۱۳۹۱: ۱۷). در واقع بازآفرینی شهری سیاستی جامع، در برگیرنده برنامه ارتقای کیفی بافت‌های شهری با اهداف یکپارچه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که تنها به تغییرات کالبدی نمی‌اندیشد و بر تغییرات اجتماعی نیز تاکید می‌نماید (سجادزاده و زلفی گل، ۱۳۹۴: ۱۴۹). فرایند بازآفرینی و نقشی که فرهنگ در این فرایند بر عهده می‌گیرد بسته به میزان، نوع و نحوه مداخله برنامه‌های فرهنگی می‌تواند اشکال مختلفی را به خود بگیرد که سه الگوی مختلف می‌توان برای آن برشمرد:

الف) فرهنگ و بازآفرینی

ب) بازآفرینی فرهنگی

ج) بازآفرینی فرهنگ مبنا (Evans & Shaw, 2005:960).

بازآفرینی فرهنگ مبنا

فرهنگ شهری مفهومی نسبتاً پیچیده و فراگیر متأثر از مؤلفه‌های تشکیل دهنده فضای شهری، دارای سه بعد و مولفه کالبد، عملکرد و معنا است (قلعه نویی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۸). کاربست فرهنگ در جایگاهی راهبردی و با هدف دستیابی به سازوکاری اقتصادی و پررونق که می‌تواند متضمن اهداف توسعه‌ای باشد و چهره‌ای فرهنگ‌گرا برای شهرها ترسیم کند. بازآفرینی فرهنگ - مبنا به کالبد دیروز احترام می‌گذارد و ساختارهای نو را در همخوانی با ساختارهای دیروز، به این ترکیب می‌افزاید و محتوا و کارکردی را ارائه می‌دهد که رو ساخت آن جریان فرهنگی و اجتماعی و زیرساخت آن سازوکاری کاملاً اقتصادی و پربازده است (لطفی، ۱۳۸۹: ۴۹). در فرایند بازآفرینی شهری، فرهنگ می‌تواند اشاره به هر چیزی شامل معماری، ساختمان‌های تاریخی و جاذبه‌ها، هنرهای بصری و نمایشی، جشنواره‌ها و رویدادها، سرگرمی‌ها و اوقات فراغت و همچنین شیوه زندگی مردم داشته باشد (Smith, 2007:2). بازآفرینی فرهنگ مبنا گذرگاهی به سوی توسعه پایدار محسوب می‌شود (vanista et al, 2016:108). به نظر می‌رسد امروزه شهرها ارزش اقتصادی فرهنگ را کشف کرده و از آنها به عنوان ابزاری برای تجدید حیات اقتصادی مناطق حساس و به عنوان نیروی محرکه بازآفرینی شهری و تبدیل شهر به مکانی با آمیزه‌ای از فرهنگ و اقتصاد بهره می‌برند و شروع به سرمایه‌گذاری در این جنبه‌ها نموده‌اند (laundry, 2006:34). در حقیقت یک محله تاریخی گردشگر پذیر، یک مکان شهری موفق است که عوامل، عناصر و ویژگی‌های آن در سه بعد یا مولفه مکان (براساس مدل کانتر) یعنی فرم، عملکرد و معنا مطرح می‌شوند جدول زیر این سه مولفه را از منظر بازآفرینی فرهنگ مبنا تشریح کرده است.

جدول ۱. مولفه های بازآفرینی فرهنگ مبنا

ویژگی ها	فعالیت	فرم و محیط ساخته شده	معنا
-تنوع و اختلاط کاربری های اولیه و ثانویه (پشتیبان) -وسعت و تنوع رویدادها و فعالیت های فرهنگی و اوقات فراغت -وجود اقتصاد شبانه روزی و خرد مقیاس -وجود شرکت ها، استارت آپها و کسب و کارهای خلاق -وجود تسهیلات آموزشی و کارآموزی حرفه ای -حضور و اندازه بازارهای خیابانی، و نوع تخصص آن ها -در دسترس بودن فضاهایی مانند باغ ها، میداين و گوشه هایی که مردم قادر به تماشا و فعالیت های دیگر از جمله برنامه های فرهنگی باشند. -برگزاری جشنواره ها و رویدادها -کاربری های مکمل در طول شبانه روز -درجه نوآوری و اعتماد در معماری جدید، به طوری که در آن انواع ساختمان، سبک و طراحی دیده شود.	-بافت شهری ریزدانه -تنوع و قابلیت انطباق ساختمانهای موجود با کاربری های جدید -تفوذپذیری و خوانایی کالبدی -الگوهای متنوع حرکت و دسترسی، بخصوص به صورت پیاده -فضاهای عمومی طراحی شده و مطلوب -عرضه های عمومی و پیشخوان های تجاری فعال -جذاب، میزان فضای عمومی حضور درختان و عناصر طبیعی (فضای سبز خصوصی و عمومی) و ویژگی های آب -احساس سلسله مراتب بین فضاهای عمومی و خصوصی -سرمایه های طبیعی	-حس تاریخ، اصالت و هویت مکان -قابلیت درک و شناخت ذهنی -سبک و تشخیص طراحی -دلالتهای محیط زیست -طراحی و سبک تحسین برانگیز -دانش پذیری	

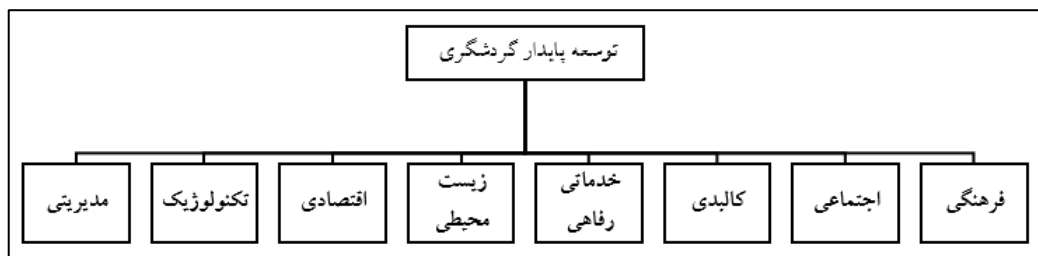
منبع: (Montgomery, 2003: 294-300; McCarthy, 2005: 1-2; Tallon, 2010: 226-28; Evans & Shaw, 2006: 6)

بافت قدیمی شهرها، گنجینه ای ارزشمند از تاریخ و تمدن جوامع بشری است. رویکرد بازآفرینی شهری فرهنگ مبنا، موجب شکل گیری فضای شهری به روز با حفظ ویژگی های اصیل فضا (کالبدی و کارکردی) و افزایش کارایی این بافت ها می شود در نتیجه با ارتقاء کیفیت فضا و کارایی، جاذبه های فضایی نیز افزایش پیدا می کند (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۹). یکی از فرصت هایی که مناطق ارزشمند تاریخی برای بازآفرینی خود فراهم می کنند، گردشگری است در حقیقت گردشگری به عنوان نیروی محرکه بازآفرینی شهری در فرایندهای توسعه شهری خصوصاً در مناطق دارای ارزش های تاریخی - ایفای نقش می نماید.

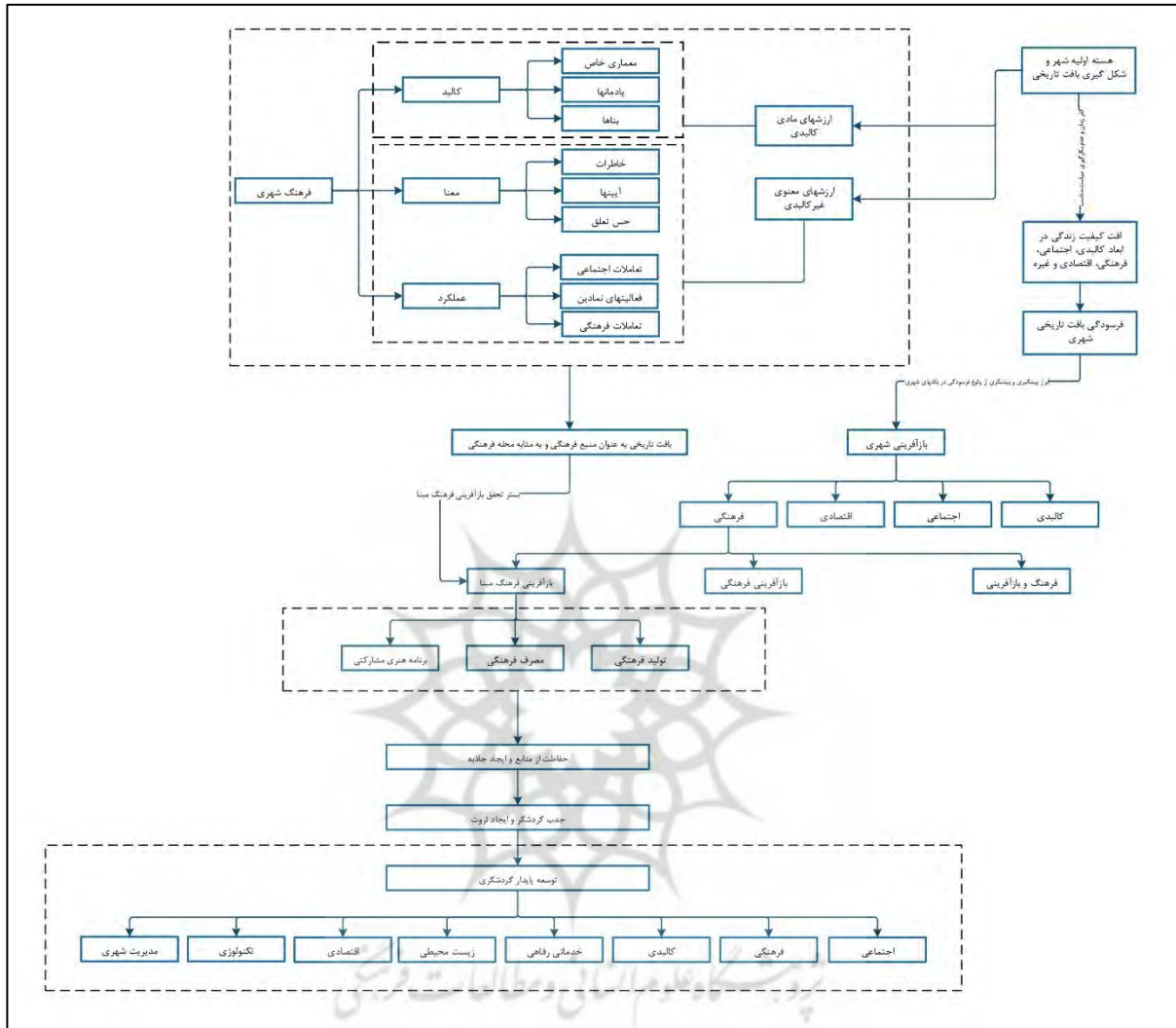
۱. توسعه پایدار گردشگری

در دنیای امروز جاذبه‌های مقاصد گردشگری به دلیل فرایند جهانی‌شدن و تأکید بر عناصر ملموس و فیزیکی، بخصوص در مقاصد شهری بیشتر شبیه هم شده‌اند و این امر باعث شده است تا امروزه توسعه مقاصد گردشگری شهرهای اسلامی و هدف‌نهایی آن یعنی متمایزسازی مقاصد به فرایندی دشوار و کم‌اثر تبدیل شود (حیدری چیاپه و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۷۱). توسعه گردشگری به عنوان یک پدیده فرهنگی، گسترش دهنده فرصت‌های تبادل فرهنگی بین گردشگر و جامعه میزبان است (تقوایی و صفراآبادی، ۱۳۹۱: ۵۹). توجه به صنعت گردشگری بیانگر این واقعیت است که این امر به یک سلسله‌تاثیرات و تغییرات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و یا محیطی می‌انجامد (جلالیان و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۸۸). امروزه در نوشتار توسعه گردشگری، مفهوم پایداری به کانون اصلی مباحث علمی و دانشگاهی جهان تبدیل شده است (ماسون و درون دربرگ، ۲۰۰۲: ۲) و الگوی گردشگری پایدار (st) به عنوان تنها راه حل نجات طبیعت و انسان نمود یافته است (گتس، ۲۰۰۸: ۴۰۳). وجود کاستی‌های مختلف در مفهوم گردشگری پایدار سبب شد تا از سال ۱۹۹۲ بعد از کنفرانس ریو و در طی موج سوم توسعه پارادایم جدیدی در جهت پوشش دادن همه ابعاد و زمینه‌های توسعه پایدار به نام توسعه پایدار گردشگری مطرح گردد که پارادایم جدیدی نسبت به رهیافت نخستین گردشگری پایدار محسوب می‌شود در حال حاضر این جدید تلاش دارد تا اصول اساسی توسعه و توسعه پایدار بیشتر مد نظر قرار گیرد تا خود گردشگری و اجزای آن. چرا که در پارادایم توسعه پایدار گردشگری، گردشگری به مثابه یک چرخه برای توسعه پایدار تلقی می‌گردد. بنابراین توسعه پایدار گردشگری تلاش می‌کند تا اصول توسعه پایدار را در گردشگری تصویب کند تا از این طریق اثرات منفی آن را به حداقل و منافع آن را به حداکثر برساند. در این راستا توسعه پایدار گردشگری به این صورت تعریف می‌شود فرایندی که ضمن تامین نیازهای جوامع محلی و ساکنان مناطق میزبان و نیازهای گردشگران از فرصت‌های آینده حمایت و آن را تقویت می‌کند در واقع نیازهای اقتصادی اجتماعی زیبایی شناسی و اکولوژی تامین گردد و یکپارچگی فرهنگی حفظ گردد. مولفه‌های توسعه پایدار گردشگری در شکل شماره ۱ بیان شده است.

شکل ۱. شاخص‌ها و معیارهای موثر بر توسعه پایدار گردشگری براساس مطالعات و تجربیات جهانی

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش

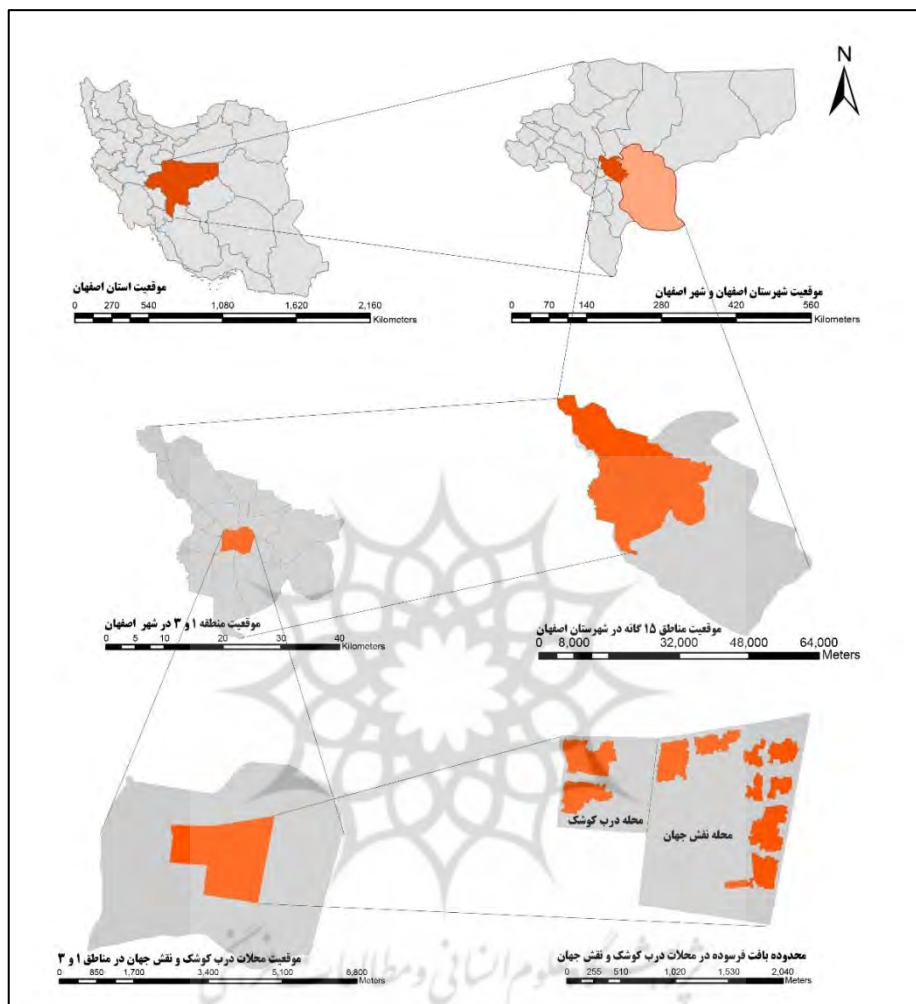

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

محدوده مورد مطالعه

قلمرو مکانی این پژوهش محلات نقش جهان و درب کوشک به عنوان بخشی از بافت فرسوده تاریخی شهر اصفهان واقع در محدوده اصفهان تاریخی می باشد. با توجه به موضوع پژوهش که مبحث بازآفرینی را مدنظر قرار داده است موضع پژوهش بر قسمتی هایی از محلات تاریخی تمرکز دارد که دارای معضل فرسودگی است.

نقشه ۱. موقعیت محدوده مورد مطالعه

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

یافته های پژوهش

پاسخ به سوال اول پژوهش (ارزیابی وضعیت شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا)

متغیر بازآفرینی فرهنگ مبنا به مثابه متغیر مستقل و اثرگذار بر توسعه پایدار گردشگری است برای بررسی وضعیت بازآفرینی فرهنگ مبنا در بافت تاریخی شهر اصفهان از سه مولفه استفاده شد و با بهره گیری از آزمون تی تک نمونه ای و وضعیت هر یک از مولفه های آن مشخص شد جدول شماره ۲ نتیجه بررسی شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا را نشان می‌دهد اگر سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ باشد نشان دهنده این است که میانگین با مقدار متغیر اختلاف دارد (کمتر یا بیشتر از میانگین است) با توجه به آنکه سطح معناداری در این پژوهش برابر با صفر محاسبه گردیده است بنابراین وضعیت شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا در بافت تاریخی شهر اصفهان متوسط است و میانگین مولفه های این شاخص به ترتیب از کمترین تا بیشترین عبارتند از عملکرد ۲.۸۵ فرم ۳.۳۵ معنا ۳.۳۹

جدول ۲. نتایج آزمون تی تک نمونه جهت سنجش وضعیت شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا در بافت

تاریخی

شاخص	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	سطح معناداری	میانگین تفاوت ها	تفاوت در سطح ۹۵ درصد اطمینان
							حد پایینی حد بالایی
عملکرد	2.8516	.73054	.03773	-3.935	.000	-14844	-2226 -0743
فرم	3.3520	.68414	.03533	9.964	.000	.35200	.2825 .4215
معنا	3.3944	.77829	.04019	9.814	.000	.39442	.3154 .4735

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

پاسخ به سوال دوم پژوهش (ارزیابی وضعیت شاخص های توسعه پایدار گردشگری)

با توجه به مطالعات انجام شده در بخش مبانی نظری مفهوم توسعه پایدار گردشگری دارای ۸ بعد فرهنگی، اجتماعی، کاربردی، خدمات رفاهی، زیست محیطی، اقتصادی، تکنولوژی و مدیریت شهری می باشد با استفاده از آزمون تی تک نمونه ای وضعیت هر یک از شاخص های توسعه پایدار گردشگری محاسبه گردیده است جدول شماره ۳ گویای نتایج بررسی شاخص های این مفهوم می باشد. با توجه به آنکه سطح اطمینان (sig) شاخص فرهنگی اجتماعی زیست محیطی اقتصادی تکنولوژی و مدیریت شهری برابر با صفر محاسبه گردیده است بنابراین نشان می دهد که میانگین این متغیرها با میانگین فرضی اختلاف معناداری دارند. این در حالی است که سطح معناداری در شاخص های کالبدی ۰.۳۹ و خدماتی رفاهی ۰.۹۸ (بیشتر از ۰.۰۵) به دست آمده است و لذا در رابطه با این دو شاخص فرض صفر مبنی بر برابر بودن میانگین شاخص ها و میانگین فرضی جامعه تایید می گردد و وضعیت این دو شاخص در سطح متوسط قرار دارد همچنین در خصوص سایر مولفه ها، میانگین آنها به ترتیب از بیشترین تا کمترین عبارتند از: اجتماعی (۳.۵۵)، زیست محیطی (۳.۴۲)، کالبدی (۳.۰۳۴)، خدماتی رفاهی (۳.۰۰)، تکنولوژی (۲.۸۴)، مدیریت شهری (۲.۷۸)، فرهنگی (۲.۷۳)، اقتصادی (۲.۲۵).

جدول ۳. نتایج آزمون تی تک نمونه جهت سنجش وضعیت مولفه های توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی

شاخص	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	سطح معناداری	میانگین تفاوتها	تفاوت در سطح ۹۵ درصد اطمینان
							حد پایینی حد بالایی
فرهنگی	2.7320	.75103	.03878	-6.910	.000	-26800	-3443 -1917
اجتماعی	3.5570	.66872	.03453	16.131	.000	.55704	.4891 .6249
کالبدی	3.0342	.78094	.04033	.849	.397	.03422	-.0451 .1135
خدماتی و رفاهی	3.0011	.84087	.04342	.025	.980	.00107	-.0843 .0864
زیست محیطی	3.4247	.89720	.04633	9.166	.000	.42467	.3336 .5158
اقتصادی	2.2549	.83376	.04306	-17.307	.000	-74514	-.8298 -6605
تکنولوژی	2.8443	.89888	.04642	-3.355	.000	-15573	-.2470 -0645

مدیریت شهری	2.7853	.85471	.04414	-4.864	.000	-2.1467	-3.015	-1.279
-------------	--------	--------	--------	--------	------	---------	--------	--------

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

۴-۳- پاسخ به سوال سوم (مقایسه تطبیقی محلات درب کوشک و نقش جهان از منظر متغیرهای پژوهش) برای پاسخ به این سوال از آزمون تی مستقل دو نمونه ای استفاده شده است. در جدول زیر مقادیر میانگین و انحراف معیار به صورت جدا گانه آورده شده است. نتایج جدول شماره 4 بیانگر آن است که مفهوم توسعه پایدار گردشگری و بازآفرینی فرهنگ مبنا در محله درب کوشک نامطلوب تر از محله نقش جهان است.

جدول 4- آماره های گروهی مقایسه دو مفهوم بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری به تفکیک محلات

مفهوم	نام محله	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
بازآفرینی فرهنگ مبنا	درب کوشک	168	3.0702	.58364	.04503
نقش جهان	نقش جهان	207	3.3591	.64251	.04466
توسعه پایدار گردشگری	درب کوشک	168	2.8023	.59049	.04556
نقش جهان	نقش جهان	207	3.0747	.62848	.04368

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

جدول 5- نتایج آزمون تی مستقل دو نمونه ای در دو مفهوم بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری بافت تاریخی

آزمون لوین برای برابری واریانسها		آزمون تی برای برابری میانگینها		T		F			
سطح معناداری	سطح	میانگین تفاوتها	انحراف استاندارد تفاوت میانگینها	سطح معنا داری	میانگین تفاوتها	اختلاف میانگینها	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف میانگینها		
فرض برابری واریانسها	0.091	-2.8893	.06405	0.000	-2.8893	-4.1489	-1.6298	فرض برابری واریانسها	بازآفرینی فرهنگ مبنا
فرض نابرابری واریانسها	4.511	-2.8893	.06342	0.000	-2.8893	-4.1364	-1.6423	فرض نابرابری واریانسها	فرض نابرابری واریانسها
فرض برابری واریانسها	0.151	-2.7239	.06353	0.000	-2.7239	-3.9730	-1.4747	فرض برابری واریانسها	توسعه پایدار گردشگری
فرض نابرابری واریانسها	4.288	-2.7239	.06312	0.000	-2.7239	-3.9650	-1.4827	فرض نابرابری واریانسها	فرض نابرابری واریانسها

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

در این جدول ابتدا با استفاده از آزمون لوین، شرط برابری واریانسها آزمون شده است. همانگونه که ملاحظه می شود در قسمت آزمون لوین دو متغیر بازآفرینی و توسعه پایدار مقادیر p بزرگتر از ۰.۰۵ گزارش شده که نشان از معنی دار بودن فرض نابرابری واریانسها برای این متغیرها دارد؛ پس در قسمت آزمون تی باید سطر مربوط به نابرابری واریانسها مورد توجه قرار گیرد. بر اساس مقدار p و آماره آزمون t مستقل برابر ۰.۰۰۰، تفاوت میانگین

متغیرهای بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری از نظر آماری معنادار است و وضعیت دو محله از منظر شاخصهای مورد بررسی در سطح یکسان قرار نگرفته است.

پاسخ به سوال چهارم (بررسی همبستگی بین بازآفرینی فرهنگ مبنا با توسعه پایدار گردشگری)

به منظور بررسی همبستگی بین شاخص های متغیر بازآفرینی فرهنگ مبنا با توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتیجه آزمون پیرسون در بررسی رابطه شاخص های گویای این است که رابطه بین شاخص ها معنادار هست (سطح معناداری تمام شاخص ها کمتر از ۰.۰۵ تایید شده است) و بین مولفه ها همبستگی قوی تا متوسط وجود دارد. با افزایش وضعیت هر شاخه در بافت های تاریخی شاخص های مفهوم دیگر در وضعیت بهتری قرار می گیرد. با توجه به مقادیر به دست آمده در جدول شماره ۶ از ضریب همبستگی پیرسون بین شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا با شاخص های فرهنگی، اقتصادی، کالبدی، خدماتی رفاهی، زیست محیطی، تکنولوژی و مدیریت شهری رابطه قوی و با شاخص اقتصادی رابطه متوسط وجود دارد.

جدول ۶. نتایج آزمون همبستگی پیرسون در مولفه های توسعه پایدار گردشگری و بازآفرینی فرهنگ مبنا بافت تاریخی

مفهوم	ضریب	توسعه پایدار گردشگری	بافت تاریخی رفاهی	زیست محیطی	اقتصادی	تکنولوژی	خدماتی رفاهی
بازآفرینی فرهنگ مبنا	همبستگی پیرسون	.666	.736	.624	.805	.731	.570
سطح معناداری		0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

تحلیل رگرسیون تاثیر بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری

برای بررسی تاثیر فرهنگ بر توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی از تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است از پیش فرض های رگرسیون خطی این است که توزیع داده ها نرمال یا نزدیک به نرمال باشد با استفاده از آزمون kolmogorov-Smirnov نرمال بودن داده ها تایید شد. در آزمون رگرسیون چندگانه متغیرهای بازآفرینی فرهنگ مبنا به مثابه متغیر مستقل و متغیر توسعه پایدار گردشگری به مثابه متغیر وابسته وارد آزمون شدند. جدول شماره ۷ گویای ضرایب آزمون رگرسیون در بررسی تاثیر بازآفرینی فرهنگ مبنا بر توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان است.

جدول ۷. آزمون رگرسیون چند متغیره در بررسی تاثیر بازآفرینی فرهنگ مبنا بر توسعه پایدار گردشگری

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین R ^۲	ضریب تعیین اصلاح شده R ^۲	خطای معیار
.881 ^a	.777	.775	.30264

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

R که به ضریب همبستگی چندگانه معروف است، مقدار این همبستگی بین ۰ تا ۱ نوسان دارد. هر چه مقدار این همبستگی به 1 نزدیکتر باشد نشان از همبستگی قوی بین متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته دارد. R² ضریب

تعیین معرفه های تحقیق میباشد مقدار این ضریب نیز بین ۰ تا ۱ در نوسان است و هر چه به مقدار ۱ نزدیکتر باشد نشان از آن دارد که متغیرهای مستقل توانسته اند که میزان از متغیر وابسته را تبیین کنند که در این پژوهش مقدار قابل قبول و بالایی را نشان می دهد. نتایج به دست آمده از آزمون نشان می دهد که مقدار R برابر با ۰.۸۸ است جدول شماره ۷ مقدار این ضریب رابطه بین شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری را تایید میکند. همچنین در جدول شماره ۸ ضریب تعیین R^2 برابر است با ۰.۷۷ مقدار تبیین این نشان می دهد که ۰.۷۷ درصد از تغییرات و بالا رفتن سطح شاخص توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان از مولفه های بازآفرینی فرهنگ مبنا تاثیر می پذیرد یعنی افزایش ضریب شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا ۰.۷۷ درصد بر افزایش مولفه های توسعه پایدار گردشگری تاثیر می گذارد. درباره اهمیت و تاثیر متغیرهای مستقل در پیشگویی معادله رگرسیون می بایست از مقادیر بتا استفاده کرد با توجه به اینکه مقادیر بتا استاندارد شده می باشند پس می توان درباره تاثیر نسبی متغیرها با استفاده از آن قضاوت کرد بالا بودن ضریب بتا و اهمیت نسبی و تاثیر آن را در پیشگویی متغیر وابسته نشان می دهد. نتایج مربوط تاثیر رگرسیون متغیرهای مستقل با ضریب بتای مثبت در جدول شماره ۸ نشان می دهد تغییر یک انحراف استاندارد در شاخص های فرم معنا و عملکرد سبب تغییر یک انحراف استاندارد در متغیر های توسعه پایدار گردشگری می شود به عبارتی دیگر به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا باعث خواهد شد که انحراف معیار مولفه های توسعه پایدار گردشگری با توجه به مقادیر ضرایب استاندارد شده بتا به اندازه های عملکرد ۰.۴۲۹، فرم ۰.۳۶۶ و معنا ۰.۲۴۴ تغییر پیدا کند. بیشترین تاثیر را متغیر عملکردی با مقدار ۰.۴۲۹ و متغیرهای فرم و معنا با مقادیر بتا استاندارد ۰.۳۶۶ و ۰.۲۴۴ رتبه های بعدی قرار دارند. در این آزمون شاخص های مذکور با سطح خطای کمتر از ۰.۰۰۱ معنادار هستند فلذا فرض تاثیرگذاری شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری تایید می شود.

جدول ۸ ضرایب آزمون رگرسیون چند متغیره در بررسی تاثیر بازآفرینی فرهنگ مبنا بر توسعه پایدار گردشگری

شاخص	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده		T	سطح معنا داری
	بتا	ضرایب استاندارد شده	بتا	ضرایب استاندارد شده		
(Constant)	.158	.082			1.911	.057
عملکرد	.375	.030	.429		12.386	.000
فرم	.313	.035	.336		8.980	.000
معنا	.200	.027	.244		7.507	.000

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰

نتیجه گیری و دستاورد علمی پژوهشی

در واقع بازآفرینی فرهنگ مبنا به کاربران فضا اهمیت خاصی می دهد و در تجدید حیات زیرساختهای کهن، شکل دهی مجدد بافت های شهری و نو شدن جریان های اقتصادی، از سرمایه های اجتماعی محلی سود می برد و از گردشگران و پتانسیل گردشگری به عنوان نیروی محرکه بازآفرینی استفاده می کند. بیشترین سهم توسعه گردشگری

متکی و جاذبه ها و فعالیت هایی که میراث تاریخی و الگوهای فرهنگی مناطق گردشگری مربوط می شود بنابراین اگر این منابع فضایی ها نبود شوند مناطق گردشگری قابلیت جذب گردشگران را نخواهند داشت و به تبع این صنعت موفق نخواهد بود. بنابراین، سرمایه گذاری در بخش صنعت گردشگری شهری فرهنگی نه تنها اهداف اقتصادی مرمت و توسعه شهرها را برآورده می کند، بلکه به عنوان محرکی سازنده جهت بازآفرینی بافت های تاریخی و حفاظت از آثار و بافت های با ارزش، تولید ثروت و تقویت دارایی های اقتصادی کاربرد دارد. حضور گردشگران و فعالیتهای گردشگری باعث میشود که اجتماع به طور کلی اشتیاق بیشتری برای زندگی در بافت پیدا نموده و سبب پویایی و سرزنده ماندن بافت تاریخی گردد. در حقیقت گردشگران میتوانند با حضور خود در جوامع میزبان به ساکنان محلی این جوامع در کسب شناخت بیشتر از فرهنگ بومی جامعه شان یاری برسانند. حضور گردشگران موجب ایجاد بستر و فرصت مناسبی میشود تا ساکنان محل، ارزیابی متفاوت از داشته ها و میراث فرهنگی و قومی خود داشته باشند و به غنا و تنوع آداب و رسوم و سنت های جامعه خود پی ببرند. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی تأثیر بازآفرینی فرهنگ مبنا به عنوان متغیر مستقل و توسعه پایدار گردشگری به عنوان متغیر وابسته انجام گرفته است در این پژوهش ضمن شناسایی شاخص های دو مفهوم مذکور به بررسی تأثیر هر کدام بر یکدیگر پرداخته شده است نتایج آزمون رگرسیون چند متغیره تأثیر بازآفرینی فرهنگ مبنا بر توسعه پایدار گردشگری را تایید میکند لذا می توان ادعا کرد در صورتی که در بافت تاریخی شهر اصفهان رویکردهای بازآفرینی فرهنگ مبنا اتخاذ گردد میتوان به توسعه گردشگری در این بافت ها امیدوار بود همچنین نتایج تحقیق نشان داد در میان شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری محله درب کوشک نسبت به محله نقش جهان از وضع نامطلوبی برخوردار است. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد همبستگی قوی بین شاخص های بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری وجود دارد همچنین نتایج نشان داد که متغیر مستقل بیشترین همبستگی را به ترتیب با شاخص امکانات خدماتی و رفاهی، زیست محیطی، اجتماعی، مدیریت شهری، فرهنگی، تکنولوژی و کالبدی دارد. همچنین وضعیت هر کدام از دو مفهوم بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری در بافت تاریخی شهر اصفهان مورد سنجش قرار گرفت و نتایج آن بیانگر این بود که شاخص اقتصادی در مفهوم توسعه پایدار گردشگری در پایین ترین حد و در وضعیت نامطلوب بر شاخص اجتماعی در وضعیت مطلوب نسبت به سایر شاخص ها قرار دارد و در ارزیابی وضعیت شاخص های مفهوم بازآفرینی شاخص عملکرد در وضع نامطلوب و شاخص معنا در وضع مطلوب تری نسبت به سایر شاخص ها قرار دارد.

منابع

۱. تقوایی، مسعود؛ صفراآبادی، اعظم (۱۳۹۱). توسعه گردشگری فرهنگی با تأکید بر جاذبه های تاریخی، برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۴، ۷۷-۵۹.
۲. جلالیان؛ مسعود؛ محمد شریف، ملک زاده؛ میرابی، وحیدرضا (۱۳۹۹). تدوین مدل توسعه گردشگری حلال با رویکرد توسعه پایدار، جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای، ۱۸۷-۲۰۱.

۳. حیدری چیان، رحیم، روستایی، شهریور، فیضی زنگیر، سلمان. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر جاذبه های ناملموس بر توسعه گردشگری شهرهای اسلامی (نمونه مورد کلانشهر تبریز). فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای ۱۱(۳)، ۴۱۷-۴۸۵.
۴. حبیبی، محسن؛ مقصودی، ملیحه (۱۳۸۱) مرمت شهری. تهران، دانشگاه تهران.
۵. حمزه زاده، احمد، مختاری، داوود، بیک بابایی، بشیر. (۱۴۰۰). بازشناسی تاثیر ارزشهای بصری-کالبدی بناهای فرهنگی - تاریخی بر توسعه گردشگری پایدار شهری نمونه موردی: اصالتهای کالبدی پیاده گذر تاریخی تربیت (کوچه نوبر) تبریز. فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای، ۱۱(۲)، ۱۹۹-۲۱۳.
۶. حصار، ژیلاد، وطن پرست، مهدی، مافی، عزت الله. (۱۴۰۰). بازآفرینی بافت و بناهای تاریخی با تأکید بر توسعه گردشگری (نمونه موردی: منطقه هفت شهرداری مشهد). فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای. ۱۱(۲)، ۲۹۵-۳۰۸.
۷. سجاذزاده، حسن؛ زلفی گلی، سجاد (۱۳۹۴). طراحی شهری در بازآفرینی محلات سنتی با رویکرد حرکت توسعه، فصل نامه آمایش محیط، ۱۷۱، ۳۱-۱۴۷.
۸. عزیززاده بیرجندی، آرش، علیزاده، کتابون، جعفری، حمید (۱۴۰۰)، تحلیل فضایی - مکانی میزان مشارکت اجتماعی در بازآفرینی بافتهای ناکارآمد شهری، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای، ۲۵۱-۲۷۰.
۹. فروزانی، محمد ابراهیم (۱۳۹۱) قطب خلاق، راهبرد بازآفرینی مرکز تاریخی شهر، منظر، ۱۹، ۸۵-۸۰.
۱۰. قلعه نوعی، محمود، خان، محمدی، مرجان (۱۳۹۴). باز آفرینی شهری از طریق تبیین محله های فرهنگی برای حضور در صنایع خلاق، شهر پایدار، ۲، ۷۷-۴۹.
۱۱. قلعه نویی، محمود؛ معززی مهر طهران، امیر محمد، شاکرمی، عاطفه (۱۳۹۵). بررسی نقش فرهنگ در احیا محلات تاریخی . دومانهنامه پژوهش در هنر و علوم انسانی، ۱، ۴۸.
۱۲. کریم زاده ،علی؛ شهریاری، کمال الدین؛ اردشیری، مهیار (۱۳۹۶). تبیین سیاست های فرهنگی تاثیرگذار بر بازآفرینی فرهنگ محوره، هویت شهر، ۲۹، ۱۰۶-۹۵.
۱۳. لطفی، سهند (۱۳۸۹) بازآفرینی شهری فرهنگ مبنا: تأملی بر بن مایه های فرهنگی و کنش بازآفرینی. نشریه هنرهای زیبا، ۴۵(۳)، ۶۲-۴۹.
۱۴. مرادی، فاطمه؛ سعیده زرآبادی، زهرا السادات؛ و ماجدی، حمید (۱۳۹۸). واکاوی اصول بازآفرینی شهری فرهنگ - مبنا بارویکرد ارتقای رقابت پذیری. باغ نظر، ۱۶، ۱۶-۵.
۱۵. نوریان، فرشاد؛ آریانا، اندیشه (۱۳۹۱). تحلیل چگونگی حمایت قانون از مشارکت عمومی در بازآفرینی شهری، نشریه هنرهای زیبا، ۱۷، ۱۷.

16. Montgomery, J. (2003), Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 1: Conceptualising Cultural Quarters, Planning, Practice & Research, Vol. 18, No. 4, November, pp. 293-306.
17. Salama, A. M. A. (2000). "Cultural sustainability of historic cities: Notes on conservation projects in Old Cairo." IAPS-16, IAPS 2000 Conference, METROPOLIS 21st Century, Cities, Social Life, and Sustainable Development.
18. Smith, M. (2007), Tourism, Culture and Regeneration, UK, Oxford, Cabi Press.
19. Vanista L. (2016), Culture Design-Led Regeneration as a Tool Used to Regenerate Deprived areas. Belgrade- the Savamala Quarter; Reflections on an Unplanned cultural Zone, Energy and Buildings, 115, Elsevier.
20. Landry, Ch. (2006), The art of city making, London: Earthscan
21. Evans, G., & Shaw, P. (2006). Literature Review: Culture and Regeneration, Arts Research Digest, 37, 1- 1
22. . McCarthy, J. (2005), making spaces for creativity: designating cultural quarters, ISoCaRP congress

23. Evans, G. and Shaw, P. (2004). The Contribution of Culture to Regeneration in the UK: A review of evidence, report to the department for culture media and sport (DCMS), London: London Metropolitan University
24. Tallon A., (2010). Urban Regeneration in the UK, London, Routledge.
25. Tallon, A., 2010, *Urban Regeneration in the UK*, First Published 2010 by Routledge Taylor and Francis,
26. London and NewYork.
27. Getz, k., (2008). Urban Tourism and That concept to urban Development, Urban C and Challenge conference, UK.
28. Mason, M.C. & Der Van der Borg J. (2002). sustainable Tourisms Development in Rural Areas, The case if the Dolomite Basin, Italy, pp: 2.

